

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-471-9-26>

**THE COST OF CAPITAL AS A COMPONENT
OF THE ACCOUNTING METHOD FOR CALCULATING
THE RESULTATIVE FUNCTIONING OF THE COMPANY:
CURRENT DISCUSSIONS AND CONTENT ASPECTS IN PAST
DEVELOPMENTS IN THE TERRITORY OF HALICHINA**

**ВАРТІСТЬ КАПІТАЛУ ЯК СКЛАДОВА БУХГАЛТЕРСЬКОЇ
МЕТОДИКИ ОБЧИСЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОГО
ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМПАНІЇ: СУЧАСНІ ДИСКУСІЇ
ТА ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ В МИНУЛИХ РОЗРОБКАХ
НА ТЕРИТОРІЇ ГАЛИЧИНИ**

У цьому тезовому викладі обговорюється роль і значимість публічної фінансової звітності через проєкцію її інформаційної функції в системі ринкового інструментарію. При викладі матеріалу дотримується прийнята в наукових колах і на практичному рівні диспозиція, що інститути бухгалтерського обліку є «логічною необхідністю ринкового процесу, а функція обліку в цьому контексті має підсилювальний вплив на процес ринкового урівноваження» [1]. Формалізована у фінансовій звітності інформація про результативність суб'єкта ринкової економіки й вартісний вираз наявного в нього фінансово-економічного потенціалу об'єктивно забезпечує більш аргументовану основу для встановлення ринкової позиції тієї чи іншої компанії, підвищує ефективність функціонування ринкового механізму загалом.

В управлінських концепціях та в моделях ринкової аналітики в різних контекстах обговорюється роль, значимість і відповідність показників публічної фінансової звітності потребам ринків капіталів та інвестицій. Зокрема дискутується такий проблемний аспект як недостатньо узгоджене дотримання в бухгалтерсько-звітній системі економічної природи взаємозв'язку між прибутком і капіталом. У цьому контексті дослідження спрямовуються на порівняння визначених бухгалтерською системою показників ефективного функціонування компанії (порівняння доходів з витратами) проти критерію ринкової вартості його капіталу (оцінка активів за справедливою вартістю). В дебатах за цією проблематикою порушуються питання впливу кожного з цих бухгалтерських методик на величину обчисленого фінансового

результату та публічно представленої у фінансовій звітності компанії справедливої вартості наявного в неї фінансово-економічного потенціалу.

Міжнародну спрямованість обліку і звітності на модель балансу загалом характеризують достатньо раціональною і відповідною потребам сформованої архітекτονіки ринкової економіки. Проблема цієї моделі знаходиться в координатах складності пристосувати правила бухгалтерського визнання й оцінювання активів, які у звітності наводяться на доволі таки умоглядному припущенні, що сучасний ринок є абсолютно ліквідним за номіналом довгострокових активів. Значна група відомих зарубіжних науковців у своїх публікаціях, як наприклад [2], наводять переконливі аргументації про те, що «внаслідок надмірної акцентуації на справедливій вартості активів при одночасному нехтуванні відповідності доходів і витрат «зник традиційний акцент розкриття прибутків у звітності, які і надалі залишаються найважливішим елементом для інвесторів».

Перспективи подальших досліджень багатьма науковцями розглядаються і за рахунок використання напрацювань в минулому. У цьому контексті нами пропонується до розгляду бухгалтерська сфера на території Австро-Угорської Галичини і в пізніший польський період (1850–1940 рр.). Теоретичні засади і практика рахівництва тут розвивалися на засадах німецької бухгалтерії з коригуванням її напрацювань на розробки австрійської економічної шкли. Проблема достовірності та реальності бухгалтерського балансу покладалася в основу розроблення теорії балансознавства (статична, динамічна, органічна), у яких першочергово обґрунтовувалися об'єктивні виміри майна підприємства і дохідність його діяльності. Сформульована концептуальна основа «динамічного обліку» ґрунтувалася на перманентних змінах середовища діяльності підприємства (ринковий процес поза рівновагою), а концепція «статичного обліку» умоглядно спиралася на умовну стабільність зовнішнього середовища, у якому переважає відносна рівновага.

У сучасних публікаціях в релевантних наукових виданнях за розглядуваною у цій статті тематикою також спираються на минулі розробки німецької бухгалтерської і австрійської економічної шкли, відзначаючи, що в них було сформульовано достатньо обґрунтовану модель обчислення результативності кругообігу капіталу. Наприклад, у дослідженні (Braun, E., Lewin, P., & Cachanosky, N. (2016). Ludwig von Mises's approach to capital as a bridge between Austrian and institutional economics. *Journal of Institutional Economics*, 12 (4)) використано підхід австрійської школи до капіталу через проєкцію впливу інформації публічної звітності на ринкові процеси. На підходи до оцінки бізнесу за мотивами австрійської школи також спираються в дослідженні (Olbrich, M., Quill, T., & Rapp, D. J. (2015). Business valuation inspired by the Austrian school. *Journal of Business Valuation and Economic Loss Analysis*, 10 (1)).

У тогочасний період у бухгалтерській практиці на підприємствах Галичини дотримувалися положень, наведених в енциклопедії з бухгалтерського обліку (Stern R. (1902). *Encyclopedia of Accounting, Viden i Leiptsih*). У ній трактовано: «чистим прибутком є виявлений через баланс існуючий майновий фонд, що перевищує початковий вклад». В рамках окресленого нами напрямку досліджень (фінансова звітність – компонент ринкового інструментарію), відзначимо, що у теоретичній розробці [3] бухгалтерсько-звітна система розглянута з позиції корисності її інформації в рамках національної економіки, а «рахунок фінансових результатів (прибутків і втрат) за своїм економічним змістом є не лише результатним рахунком, а безпосередньо рахунком капіталу».

Виклад бухгалтерської методики обчислення результатної діяльності підприємства у підручнику [4] спирався на вартісно обчислену величину капіталу підприємства та його зміни за звітний період; сума приросту майна та зростання капіталу називається чистим зиском». Подібний підхід до встановлення результативності діяльності підприємства, ґрунтований на порівнянні суми балансів на кінець і початок року, наведений і у підручнику [5]. Обґрунтування запропонованої автором методики у ньому спиралася на сформований в тогочасний період економічний постулат про те, що прибуток утворюється в результаті кругообігу всього задіяного (власного і позикового) підприємством капіталу. В іншому підручнику [6] запропонована бухгалтерська методика базувалася на залежності (взаємовпливу) визначених в рахівничій системі чистих доходів за звітний період з майновим станом підприємства. Загальний результат діяльності підприємства все ж ґрунтувався на порівнянні доходів з витратами, а метод балансового узагальнення базувався на цінах придбання активів.

Сформульована будь-яка з наведених бухгалтерських методик знаходила вираз в наведеній інформації звітом про прибутки і збитки. Наприклад, наведений в розробці [3] розрахунок чистого прибутку (*Die Berechnung des Reingewinnes oder Verlustes in der Praxis*) знайшов вираз і в запропонованій побудові звіту про прибутки і збитки (*Das Gewinn-und Verlustkonto*).

У сучасних дослідженнях основним проблемним питанням бухгалтерської системи визнається вартісний вимір активів нематеріального типу. На цьому фоні наведемо авторський погляд на оцінювання внутрішньо створених економічних ресурсів нематеріального типу [3]: «такі цінності можуть і повинні оцінюватися тоді, коли вони дійсно існують і мають вартість без їх прямої купівлі». При цьому відзначено, що для всієї групи нематеріальних цінностей «в більшості випадків складно добитись їх реальної оцінки» та аргументовано, що «такі нематеріальні об'єкти (цінності) слід відносити до основного майна (їх продуктивною енергією є основний капітал)».

Література:

1. Braun, E. (2022). Accounting for Market Equilibrium – Comparing the Revenue-Expense to the Balance-Sheet Approach. *Accounting, Economics, and Law: A Convivium*, vol. 12 (1), p. 123. DOI: <https://doi.org/10.1515/ael-2018-0024>.
2. Baruch, L. (2018). The deteriorating usefulness of financial reports information and how to reverse. *Accounting and business research*, vol. 48, no. 5, pp. 465–493. DOI: <https://doi.org/10.1080/00014788.2018.1470138>.
3. Ciompa P. Gröndrisse einer ökonometrie und die auf der Nationalökonomie aufgebauten natürliche theorie der buchhaltung; ein auf Grund neuer ökonometrischer Gleichungen erbrachter Beweis, dass alle heutigen Bilanzen falsch dargestellt werden; Verlag des Handelsschulvereines in Lemberg. Lemberg: Druck von Artur Goldman in Lemberg, 1910. 202 p.
4. Моралевич Я. Основи рахункознавства (з лекцій читаних в Терезині на кооперативних курсах укр.селоспільки). Терезин: Під зарадом управи курсів Української селянської спілки в Ч. С. Р. 1924.
5. Безкровний К. Торговельне рахівництво: (курс лекцій). Подєбради: Український Технічно-Господарський інститут позаочного навчання в Подєбрадах (Чехія), 1932–1933. 201 с
6. Sciborski A. Podręcznik do nauki rachunkowości ogólnej i państwowej/ opracowany według wykładów radcy Dworu Tadeusza Klusik-Orzechowskiego na c.k Uniwersytecie we Lwowie: cześć I. Lwów: Drukarnja szczęsnego Bednarskieu we Lwowie, nakładem wydawcy, 1912. 500 p.